

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/76-1-34>**Наталія ВЕРЕСОЦЬКА,**
orcid.org/0000-0001-6778-9892кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії і методики технологічної освіти та комп'ютерної графіки
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
(Переяслав, Київська область, Україна) veresotscka@ukr.net

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

На підставі аналізу психолого-педагогічної, методичної літератури вивчено різноманітні підходи до трактування понять: «мобільність» і «професійна мобільність». Аналізуються різні аспекти тлумачень змісту категорії «професійна мобільність вчителя технологій», висвітлюється основні підходи до з'ясування сутності поняття «технічна діяльність» у контексті трудової підготовки. Проаналізовано погляди сучасних дослідників на проблему формування професійної мобільності вчителів в системі методичної роботи навчальних закладів. Проведено детальний аналіз наукової літератури та дисертаційних досліджень із зазначеної проблеми, в контексті якого встановлено, що науковці відзначають її інтегративний характер, який об'єднує в єдине ціле знання, уміння, досвід, ціннісні орієнтації, якості особистості. В цілому це забезпечує високі професійні досягнення. Розглянуто види мобільності: академічна, освітня, культурна, професійна, соціальна, територіальна, трудова, комунікативна. Особлива увага приділена професійній мобільності, її особливостям у вчителів, чинникам, які впливають на її формування. Висвітлено становлення проблеми формування професійної мобільності з урахуванням специфіки розвитку технологічної освіти, проаналізовано соціально-історичні передумови її розвитку. Представлено характеристику професійної мобільності майбутніх вчителів технології як здатності успішно змінювати види діяльності у сфері трудової діяльності; швидко адаптуватися залежно від ситуації; у володінні високим рівнем фахових та психолого-педагогічних знань, досвідом їх удосконалення й самостійного набуття; у готовності до саморозвитку в професійній діяльності. Представлено професійну мобільність як здатність успішно змінювати види діяльності в галузі технології; швидко адаптуватися до ситуації; мати високі професійні та психолого-педагогічні знання, досвід їх удосконалення та самостійного набуття; у підготовці до саморозвитку у професійній діяльності.

Ключові слова: професійна мобільність, мобільність, вчитель технологій, технологічна освіта, методологічні підходи.

Nataliia VERESOTSKA,
orcid.org/0000-0001-6778-9892Candidate of Historical Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods
of Technological Education and Computer Graphics
Grigory Skovoroda University in Pereiaslav
(Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine) veresotscka@ukr.net

PROFESSIONAL MOBILITY AS AN INTEGRAL COMPONENT OF THE DEVELOPMENT OF THE FUTURE TECHNOLOGY TEACHER

Based on the analysis of psychological and pedagogical literature, various approaches to the interpretation of concepts: "mobility" and "professional mobility" were studied. Various aspects of interpretations of the content of the category "professional mobility of a technology teacher" are analyzed, the main approaches to clarifying the essence of the concept of "technical activity" in the context of labor training are highlighted. The views of modern researchers on the problem of the formation of professional mobility of teachers in the system of methodical work of educational institutions are analyzed.

A detailed analysis of scientific literature and dissertation research on the mentioned problem was conducted, in the context of which it was established that scientists note its integrative nature, which unites knowledge, skills, experience, value orientations, and personality qualities into a single whole. In general, this ensures high professional achievements. Types of mobility are considered: academic, educational, cultural, professional, social, territorial, labor, communicative. Special attention is paid to professional mobility, its characteristics among teachers, factors influencing its formation.

The emergence of the problem of formation of professional mobility taking into account the specifics of the development of technological education is highlighted, the socio-historical prerequisites of its development are analyzed.

The characteristics of the professional mobility of future technology teachers are presented as the ability to successfully change the types of activities in the field of labor activity; adapt quickly depending on the situation; in possession of a high level of professional and psychological-pedagogical knowledge, experience of their improvement and independent acquisition; in readiness for self-development in professional activity. Professional mobility is presented as the ability to successfully change types of activities in the field of technology; quickly adapt to the situation; have high professional and psychological-pedagogical knowledge, experience of their improvement and independent acquisition; in preparation for self-development in professional activity.

Key words: professional mobility, mobility, technology teacher, technological education, methodological approaches.

Постановка проблеми. Україна та її система освіти перебувають під впливом процесів інтеграції та глобалізації, які є основними ознаками сучасного світу. Новаторство у всесвітній мережі освітніх послуг полягає у створенні сприятливих умов для розвитку здорової особистості, яка здатна самостійно мислити, яка створює оригінальні ідеї, яка може сміливо та нестандартно мислити, приймати сміливі нестандартні рішення. Тому сучасний ринок освітніх послуг потребує вчителя технологій, орієнтованого на успіх, здатного адаптуватися до складних умов професійної діяльності, здатного виховати активних і творчих людей нової епохи. У цій ситуації більшість молодих людей зіткнулися із складними проблемами працевлаштування, матеріального забезпечення та вибору подальшого життєвого шляху. У науковій літературі широко відображено той факт, що сучасна система професійної освіти не повністю задовольняє потреби ринку та особисті потреби майбутніх вчителів технологій (Дячок, 2019: 268).

Аналіз досліджень. Нові соціально-економічні умови, зміни, що відбуваються в освітній галузі, вимагають перегляду ставлення до педагогів з урахуванням професійних функцій і завдань, які виконують вчителі праці і технологій, впровадження інноваційних форм і методів підготовки майбутнього вчителя технологій у педагогічній діяльності. Зокрема, у Законі України «Про освіту» наголошено, що освіта є основою духовного, інтелектуального, культурного і фізичного розвитку особистості, її економічного добробуту, успішної соціалізації, запорукою розвитку суспільства, що уможливило об’єднання спільних цінностей і культури, та держави (Горбачова, 2018: 250).

Аналіз публікацій із зазначеної проблеми показує, що мобільність у тій чи іншій формі досліджують переважно представники соціальних наук, але, на думку Н. Коваліско, серйозним недоліком їхніх досліджень є однобічний погляд на це питання – відсутність міждисциплінарного системного підходу до неї в економічному чи соціальному плані є складним явищем (Ковальчук, 2005: 464).

Водночас існує підхід до професійної мобільності як до різновиду трудової мобільності, який,

на думку Т. Заславської, є не тільки економічною чи соціальною, а скільки міждисциплінарною концепцією, яка водночас виражається в професійному, кваліфікаційному, соціальному, галузевому, територіальному та інших переміщеннях особистості і є особливою формою пристосування до нових техніко-економічних умов своєї праці (Пріма, 2009: 68).

Проблему професійної мобільності досліджувала низка вчених: педагогічні аспекти формування професійної мобільності досліджували В. Андреев, Н. Василенко, О. Горанська, Т. Гордєєва, І. Зимня; педагогічні умови такого процесу вивчали Є. Іванченко, Н. Кожемякіна, Н. Латуша, Л. Сушенцева; вплив зовнішніх та внутрішніх чинників розглядали Л. Амірова, О. Любімова та ін.). Але недостатньо повно досліджена проблема формування професійної мобільності майбутніх учителів технологій. Тому метою статті ми обрали вивчити формування професійної мобільності вчителів технологій та визначити чинники, які сприяють цьому процесу явищем (Ковальчук, 2005: 464).

Значний внесок в розробку теоретичних основ формування професійної мобільності фахівців з середньою спеціальною та вищою освітою внесли педагоги-науковці: Л. Сушенцевої, Л. Амірова, А. Ващенко, Л. Горюнова, В. Дюніна, Є. Іванченко, Б. Ігошев, Ю. Калиновський, С. Капліна, Н. Кожемякіна, Л. Меркулова, Н. Ничкало, О. Неделько, О. Нікітіна, С. Савицький, Н. Хакімова, Г. Яворська, психологічні аспекти аналізуються у роботах Л. Пілецької, виховна мобільність розглядалася Н. Таланчук, мобільність у навчанні згадується у роботах Г. Щукіної та ін. явищем (Лободина, 2009: 316).

Мета дослідження: з’ясувати функції, характеристики та якості особистості формування професійної мобільності майбутніх учителів технологій в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу. У процесі професійної діяльності кожен сучасний вчитель прагне до самовдосконалення, розвитку та професійного зростання, щоб бути конкурентоспроможним на сучасному ринку праці, особливо в умовах гіперінформаційного суспільства. Однак не кожен

досвід є джерелом розвитку професійних навичок. Такими джерелами можуть бути наполеглива праця, опанування інноваційних освітніх технологій, обмін досвідом, міжнародне стажування, вивчення іноземної мови, освітньо-педагогічні курси. Бути хорошим учителем сьогодні означає бути професійним знавцем своєї справи, експертом, який мотивує учнів вчитися, саморозвиватися та бути творчим, другом і порадиником явищем (Горбачова, 2018: 250).

Одним із шляхів вирішення проблем професійної підготовки в сучасних умовах є формування професійної мобільності у майбутніх спеціалістів, оскільки це їх здатність адекватно та гнучко реагувати на ситуацію на ринку праці ще під час навчання у ВНЗ явищем (Білик, 2009: 20).

Мобільність (від фр. *mobile* и лат. *mobilis*) – рухливість, здатність до швидкого пересування і дій. На додаток до цього тлумачення також рекомендується наступне вираження «здатний до швидких дій і прийняття рішень». Існує два способи тлумачення мобільності: перший пояснює її лише з точки зору зміни посади (кар'єрного зростання), професії (зовнішнє переміщення, переміщення особи або осіб); другий пов'язаний з його особистісними характеристиками (внутрішні властивості, риси характеру). явищем (Дячок, 2019: 268).

На даний час мобільність розглядається як міжнаукове поняття, що найбільш точно характеризує сучасний етап розвитку людства й суспільства. Науковці Ю. Калиновский, Н. Тілікіна О. Шкаратан та Г. Ястребов, І. Шпекторенко розглядають мобільність як здатність, притаманну явищам, процесам, системам тощо: еволюції світу, державам, управлінню та його системам (підсистемам).

Мобільність є необхідною умовою функціонування ринку праці у зв'язку з тим, що переміщення працівників є безперервним процесом, зумовленим невідповідністю умов праці, заробітної плати, соціальних гарантій, вимог працівників на підприємствах і підприємствах. Протиріччя між макроекономічним рівнем, поточним поділом праці та потребами соціальної моделі є економічний розвиток.

О. Білик виділяє певні види мобільності. Проте така класифікація, з нашої точки зору, є достатньо дискусійною:

- освітня (спроможність до засвоєння, відновлення і вдосконалення наявних знань);
- інформаційна (здатність усвідомлювати інформаційні потоки);
- інтелектуальна (спроможність аналізувати, оцінювати та продуктивно використовувати зростаючі потоки інформації, застосовувати свої зна-

ння та досвід для розв'язання виробничих і соціальних завдань, продукувати нові ідеї);

- професійна (здатність до освоєння нових професій та засвоєння внутрішньо фахової специфіки діяльності);

- кваліфікаційна (спроможність до якісного професійного вдосконалення);

- трудова (спроможність змінювати одне робоче місце на інше);

- комунікативна (здатність налагоджувати контакт з різними людьми у різноманітних життєвих ситуаціях);

- адаптаційна (спроможність до швидкого й органічного прийняття нових умов життєдіяльності);

- пристосувальна (спроможність плідно працювати та жити в умовах, що не сприймаються самою людиною як цілком комфортні);

- ситуаційна (здатність адекватно, об'єктивно реагувати на зміни навколишнього середовища, швидко приймати рішення, які відповідають вимогам нової дійсності);

- соціальна (здатність до прийняття іншого соціального статусу: сімейного стану, ролі в колективі чи суспільстві та ін.);

- трудова міграція – переміщення економічно активного населення в міграційному просторі (регіональному, національному, міжнародному) з метою пошуку ефективного застосування свого людського капіталу у трудовій діяльності, є проявом територіальної мобільності;

- територіальна (географічна) мобільність (спроможність до зміни умов свого звичного оточення, пов'язаного з переїздом до іншої місцевості) (Білик, 2009: 20).

Вивчення мобільності в психології спрямоване на здатність людини швидко реагувати на зміну умов, а також на внутрішню перебудову, змінюючи її психічну структуру: ціннісні орієнтації, мотиви, установки, відносини.

У рамках соціології мобільність розглядається з точки зору зв'язків, відносин і взаємодій, що формуються між соціальними та іншими групами. Мається на увазі перехід індивіда або соціальної групи з однієї соціально-професійної групи в іншу, а також на нижчі ієрархічні посади. Окрім вертикальної мобільності, соціологія виділяє також горизонтальну мобільність, що виникає внаслідок переміщень усередині соціально-професійної групи (Дячок, 2019: 268).

«Професійна мобільність» – це зміна особистістю фахової діяльності на іншу, переходу людей з одних професійних груп і верств до інших. Таку зміну буде доречним розділяти на вертикальну

професійну мобільність (переміщення вгору або вниз у професійній структурі), і горизонтальну (переміщення без якісної зміни кваліфікації чи діяльності) (Герасимова 2015: 512).

За визначенням Л. Шевченко, професійна мобільність – це психологічна готовність робітника, фахівця до розв’язку широкого кола виробничих завдань, здатність оперативно, швидко перебудовуватись в залежності від ситуації, оскільки найбільш ефективною відповіддю людини на невизначеність та проблемність трудової ситуації є гнучкість поведінки, що проявляється в його здатності вчасно змінювати стратегію або засіб дій у відповідності з умовами праці, що змінюються (Герасимова 2015: 512).

При цьому показником гнучкості є швидкість зміни стратегій в залежності від зміни ситуації. За такого підходу цілком вмотивованою є характеристика Н. Мурадяном мобільності як засобу адаптації працівників, що підвищує їх конкурентоздатність, обумовленість професійної мобільності рівнем психологічної готовності робітників до діяльності в умовах конкуренції та нестабільності на ринку праці (Пріма 2022: 68).

У професійній педагогіці мобільність та її функції розглядаються в таких вимірах (Ковальчук, 2014: 464).

- соціально-економічному – як бажання, готовність і здатність адаптуватися до умов на ринку праці, що змінюються;

- професіологічному – швидке та успішне оволодіння новою технікою та новими технологіями в рамках однієї професії, статусні переміщення в просторі професійної ієрархії, а також суміжні та нові професії, коли це необхідно;

- педагогічній інновації – як діяльність зі створення й використання нововведень в освіті.

У зв’язку з тим, що в науковій літературі немає єдиної точки зору щодо співвідношення трудової та професійної мобільності, зокрема Е. Бойченко, Й. Звонар, С. Кугель, розглядають професійну мобільність як вид трудової мобільності. Н. Седова аналізує трудову мобільність як форму соціальної мобільності. Разом з тим Н. Тілікіна виділяє соціальну мобільність як вид мобільності робочої сили, а професійну – як її форму. Е. Палховська вважає професійну мобільність, а також кваліфікаційну і посадову види мобільності складовими елементами трудової мобільності. Означене зумовлює нашу увагу до визначення і характеристики трудової мобільності із розумінням їх взаємозв’язку і взаємообумовленості (Герасимова 2015: 512).

Поняття «професійна мобільність учителя» недостатньо розкрите в психолого-педагогічній

літературі, посилаємося на подібні праці Є. Іванченко (формування професійної мобільності майбутніх економістів) та Л. Хорунжої (формування інтелектуальної мобільності старшокласників у навчальному процесі ЗНЗ), у яких наводяться суттєві ознаки поняття «професійна мобільність особистості», як: уміння успішно переходити до іншої діяльності або змінювати види діяльності, ефективно використовувати систему узагальнених професійних прийомів для виконання будь-яких завдань, володіти високим рівнем узагальнених професійних знань, досвідом їх удосконалення та самостійного здобування, оперативно відбирати способи професійної діяльності як репродуктивного, так і творчого характеру, а також інтелектуальні вміння, творчі здібності та особистісні якості, які дають можливість людині швидко віднаходити, обробляти й застосовувати інформацію, приймати рішення й оперативно діяти в стандартних і нестандартних ситуаціях, ефективно реалізовувати здобуті знання (Бондарчук, 2008: 318).

Процес формування професійної мобільності вчителя технологій залежить від низки чинників, серед яких найбільше значення мають такі:

- модернізація системи вищої освіти;
- впровадження сучасних інформаційних технологій,

- вплив на становлення майбутнього вчителя соціально-економічних криз;

- наявність запасу знань; чітке усвідомлення своїх професійних обов’язків (Герасимова 2015: 512).

Поняття «професійна мобільність» охоплює сукупність різноманітних процесів, різні види переміщень, що виконують відносно самостійні функції. Щодо професійної мобільності вчителя технологій вона охоплює різноманітні зміни змісту, характеру та умов праці вчителів, що торкаються змін їх статутних характеристик (внутрішньо професійних, категоріальних) і більш широких (соціальних). Вона виражається у зміні:

- професії (спеціальності, спеціалізації);

- кваліфікації;

- посади;

- місця роботи (Пріма, 2022: 68).

Низка дослідників (Л. Занін, Н. Меншикова та ін.) розглядає професійну мобільність вчителя як широту їх пізнавальних інтересів. При цьому вирішальне значення має не стільки обсяг знань, скільки їх точність, систематичність, рухливість. Не максимум знань, а їх мобільність і керованість, а також гнучке пристосування до шкільних умов роблять фахівця придатним до педагогічної діяльності. М. Гамезо відзначає, що «входження» осо-

бистості до професії дійсно є проблемою (Горбачова, 2018: 250).

Серед інтегральних характеристик професійного розвитку і водночас мобільності вчителя науковцем виділяються (Пріма, 2022: 68):

- соціально-професійна спрямованість, змістовими компонентами якої є: мотиви (наміри, інтереси, схильності), ціннісні орієнтації (значення праці, зарплата, кваліфікація), професійна позиція (ставлення до професії, настанови, очікування і готовність до професійного розвитку), соціально – професійний статус;

- професійна компетентність;

- професійно важливі якості.

Нам видається виваженою позиція О. Китайської, що саме професійна мобільність вчителя як здатність до інновацій, до швидкої адаптації у педагогічних ситуаціях, що постійно змінюються; як гнучкість настанов особистості, що дозволяє кваліфіковано здійснювати професійну діяльність, здатність адекватно оцінювати результати праці та окреслювати перспективи власної педагогічної діяльності, сприяє розвитку певних умінь та особистісних якостей педагога, а саме (Лободинська, 2009: 316):

- самостійно вирішувати типові й нестандартні проблеми, завдання педагогічного характеру;

- поєднувати за необхідності менеджерські і виконавські функції;

- забезпечувати продуктивну взаємодію з учнями, батьками, колегами, будувати міжособистісні стосунки в колективі;

- бути відповідальним за результати своєї праці
- навченість та вихованість учнів;

- бути готовим до інновацій (Хорунжа, 2009: 159).

Зазначимо, що професійна мобільність тісно пов'язана з усвідомленням особистістю необхідності навчатися впродовж усього життя, що співзвучне актуальній освітній парадигмі – педагогічній акмеології (від грецького акме – «вершина»), що вивчає професійне становлення педагога, досягнення ним вершин професіоналізму у фаховій діяльності, творчого довголіття спеціалістів, шляхи і способи вдосконалення як професіонала.

В цьому руслі, за визначенням Ф. Ваніскотта, мобільність вчителя – це здатність до нового, системного мислення, розуміння взаємозв'язків у суспільному розвитку. При цьому науковець розглядає професійну мобільність як одну із найбільш істотних рис учителя – європейця, вчителя – майстра, що передбачає його швидку орієнтацію у системі нової інформації, здатність її критично осмислювати та втілювати на практиці найактуальніше, найбільш значуще, безпомилково перед-

бачати їх ефективність стосовно кожної окремої ситуації. Мобільність пов'язана з гуманізацією педагогічного світогляду, що передбачає передусім готовність вчителя відмовитися від застарілих функціонально рольових стереотипів як у сприйнятті дитини, так і в сприйнятті себе як професіонала (Горбачова, 2018: 250).

Через призму вищесказаного, коли у підготовці майбутнього вчителя технологій утверджуються стереотипи навчання, професійно-навчальної діяльності, важливим є активний пошук можливостей особистісного розвитку, системи ціннісних орієнтацій, формування іміджу майбутнього вчителя, створити умови для формування особистісної професійної мобільності майбутнього вчителя технологій. З таких позицій є підстави розглядати професійну мобільність як складне індивідуально-технологічне утворення, що поєднує дві підсистеми.

По-перше, якості особистості, що визначають професійну мобільність, розвивають внутрішні потреби в цій якості (суб'єктивний чинник) (Лободинська, 2009: 316):

по-друге, середовище, в якому формується індивідуальна професійна мобільність майбутнього вчителя технологій (об'єктивний чинник). Деталізуємо якості особистості професійної мобільності вчителя технологій:

а) *професійна придатність* – це визначення стійкості, внутрішньої мотивації професійної діяльності, професійної задоволеності, відображеної у професійній спрямованості особистості вчителя через професійне покликання;

- усвідомлення значущості професії;

- визначити набір необхідних професійно-психологічних якостей, позитивне ставлення до себе як до майбутнього педагога-професіонала тощо;

- розуміти цільові та ціннісні орієнтації, необхідні для професійного розвитку особистості;

- самореалізація вимог професії, її мотивів, потягів, задоволення від роботи в професійній діяльності.

Внутрішніми усвідомленими спонуканнями до мобільності при цьому є відповідна мотивація – ціннісні орієнтації особистості (Лободинська, 2009: 316):

- світоглядні норми, ідеї, ідеали, матеріальні чи ідеальні об'єкти тощо, здатні задовольнити потреби та інтереси фахівця; сила мотивації та спрямованість мотивації (змістовні характеристики мотиваційних процесів, які можуть проявлятися залежно від поставлених цілей);

- спрямування фахівця не лише на виконання окремих професійних функцій, а на опанування

цілісного змісту педагогічної діяльності шляхом формування розумних ліній поведінки та розвитку;

– професійні інтереси, наміри, прагнення: потреба в кар'єрному зростанні; знання майбутнього, найближчої зони професійного розвитку (саморозвитку), здатність його реалізувати;

– знати свій професійний статус; прагнення до особистісного самовираження, самореалізації, індивідуальності засобами професії; професійний потенціал: професійна гнучкість і спрямованість, зміст роботи, лідерство, оточення, умови праці тощо. творче бажання;

– професійна відкритість щодо постійного навчання, накопичення досвіду, змін;

– наявність особистісно-професійного потенціалу, креативних ресурсів: спроможність досягти необхідного і прогнозованого рівня особистісно-професійних якостей, знань, умінь;

б) *професійно важливі якості*:

– особистісні (індивідуальний імідж, адаптивність, самостійність, комунікативність, оперативність мислення, цілеспрямованість, відповідальність, критичність мислення, здатність до самопізнання, саморозвитку, самоосвіти, самоконтролю;

– гнучкість, розумова пластичність як психологічний феномен, це вироблення або засвоєння нових, оригінальних прийомів її вирішення в проблемній ситуації, доцільне варіювання способів дій, легкість перебудови знань чи професійних умінь, пластичність поведінки; , що характеризує рівень не тільки пізнавального, а й інтегрального розвитку як оптимальної умови професійного становлення вчителя, його педагогічної гнучкості;

– у професійному середовищі (здатність концентруватися, спрямовувати себе на виконання певного завдання, планувати роботу, організувати, мотивувати, оцінювати; емоційна стабільність);

– щодо характеристики діяльності (креативність, рефлексивність, оптимальні дії у нестандартних ситуаціях, цілетворення і цілереалізація, винахідливість та здатність прогнозування, готовність керувати колективом і самим собою);

в) *професійна культура* (коректність, порядність, толерантність, поміркованість, контактність, культура мовлення, етика спілкування, уважність, дисциплінованість, старанність, відповідальність);

г) *академічна мобільність* (мобільність знань, здатність навчатися, накопичувати, поновлювати знання, творчо застосовувати професійний досвід (активність, цілеспрямованість, систематичність і результативність підвищення професійних знань, умінь та навичок), реалізувати і підтримувати нове в освітянській сфері, виявлення професійної

відкритості навчання у поєднанні з самостійними творчими успіхами;

д) *професійна компетентність* (наявність базових професійних знань, умінь, навичок, спроможність визначати й набувати необхідних (адекватних, продуктивних) знань (навіть за межами спеціальності / кваліфікації), приймати оптимальне рішення у проблемних ситуаціях, управляти власним професійним потенціалом з метою досягнення максимальної ефективності у роботі (самореалізація у професії), «здатність до складних культуродоцільних дій, якими є набуті компетентності», професійний досвід.

Розглянувши якості особистості професійної мобільності вчителя технологій можна зробити висновки, що професійна мобільність є інтегративною якістю особистості, яка включає: здатність гнучко реагувати на зовнішні та внутрішні умови професійного середовища, внутрішню потребу особистості в змінах, готовність до самовдосконалення розвитку і підвищення професійного рівня, швидке освоєння нових технологій, здатність до засвоєння та включення в процес навчання (Бондарчук, 2008: 318).

Висновки. Аналіз сутності поняття «професійна мобільність вчителя технологій» у дослідженнях зарубіжних і вітчизняних науковців показав його зв'язок із соціологічними, економічними, професійними відносинами, його соціально-історичну мінливість та зовнішню обумовленість.

Підсумовуючи вище сказане, професійна мобільність вчителя технологій розглядається в умовах змін різного характеру – здатність швидко змінювати посаду, статус чи місце в соціальному чи професійному середовищі, здатність (готовність) трудових ресурсів (працівників) змінювати своє становище в системі зайнятості; у контексті пошуку форм діяльності – вміння знаходити необхідні форми діяльності визначає – обсяг професійного «поля» працівника та стабільність способів проведення технологічних операцій (узагальнення); як перехід від однієї соціальної групи до іншої; як вияв реакції людини на різноманітні зміни, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі; як здатність людини організувати процес зміни свого життя.

Наявність професійної мобільності у майбутнього вчителя технологій дозволяє йому швидко адаптуватися до різноманітних змін. Нестандартно мислити та діяти в різних ситуаціях у професійному середовищі, бути здатним до професійного саморозвитку та самовдосконалення на різних рівнях. У визначених педагогічних умовах, факторах і шляхах формування професійної мобільності майбутніх технологій вбачаємо майбутнє подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик О. М. Мобільність в системі людського капіталу: методика оцінювання та напрями активізації : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.07. Київ, 2009. 20 с.
2. Бондарчук О. І. Соціально-психологічні основи особистісного розвитку керівників загальноосвітніх навчальних закладів у професійній діяльності : монографія. Київ: Наук. світ, 2008. 318 с.
3. Герасимова І. Г. Формування професійної мобільності майбутніх фахівців аграрної сфери: монографія. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. Вінниця: ПП «ТД «Едельвейс і К». Київ, 2015. 512 с.
4. Горбачова І. І. Формування професійної мобільності вчителів на засадах акмеологічного підходу в системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2018. 250 с.
5. Дячок Н. В. Формування професійної мобільності майбутніх вчителів іноземних мов в освітньому середовищі університету : дис., канд. соц. наук : 13.00.04. Київ, 2019. 268 с.
6. Іванченко Є. А. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Одеса, 2005. 20 с.
7. Коновальчук І. І. Теорія і технологія реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 464 с.
8. Лободинська О.М. Гендерні аспекти працевлаштування випускників ВНЗ (на прикладі західного регіону України) : дис.... канд. соц. наук : 22.00.04. Київ, 2009. 316 с.
9. Пріма Р. М. Курс лекцій з освітнього компоненту «Професійна мобільність майбутнього фахівця початкової освіти» : методичні рекомендації. Луцьк, 2022. 68 с.
10. Хорунжа Л. А. Формування інтелектуальної мобільності старшокласників у навчальному процесі загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Харків, 2009. 159 с.

REFERENCES

1. Bilyk O. M. (2009). Mobilnist v systemi liudskoho kapitalu: metodyka otsiniuvannya ta napriamy aktyvizatsii: [Formation of professional mobility of future economists in the process of training in higher educational institutions] avtoref. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04, Kyiv: 20 s. [in Ukrainian].
2. Bondarchuk O. I. (2017). Sotsialno-psykholohichni osnovy osobystisnoho rozvytku kerivnykiv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv u profesiinii diialnosti monohrafiia [Preparation of future teachers of labor education and technologies for pedagogical interaction in professional activity] : monohrafiia. Kyiv: 318 s. [in Ukrainian].
3. Herasymova I. H. (2015). Formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh fakhivtsiv ahrarnoi sfery: monohrafiia. Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh NAPN Ukrainy: [Preparation of future teachers of labor education and technologies for pedagogical interaction in professional activity]. Vinnytsia: PP «TD «Edelveis i K». Kyiv. 512 s. [in Ukrainian].
4. Horbachova I.I. (2018). Formuvannia profesiinoi mobilnosti vchyteliv na zasadakh akmeolohichnoho pidkhdou v systemi metodychnoi roboty zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv: [Formation of professional mobility of teachers based on the acmeological approach in the system of methodical work of general educational institutions] dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04, Kharkiv: 250 s. [in Ukrainian].
5. Diachok N. V. (2018). Formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh vchyteliv inozemnykh mov v osvithomu seredovyshchi universytetu: [Formation of professional mobility of future teachers of foreign languages in the educational environment of the university] dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04, Kyiv: 268 s. [in Ukrainian].
6. Ivanchenko Ye. A. (2005). Formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh ekonomistiv u protsesi navchannia u vyshchikh navchalnykh zakladakh: [Formation of professional mobility of future economists in the process of training in higher educational institutions] avtoref. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04, Odesa: 20 s. [in Ukrainian].
7. Konovalchuk I. I. (2014). Teoriia i tekhnolohiia realizatsii innovatsii u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh [Theory and technology of implementing innovations in general educational institutions] : monohrafiia. Zhytomyr: 464s. [in Ukrainian].
8. Lobodynska O.M. (2005). Henderni aspekty pratsevlashtuvannia vypusknnykiv VNZ (na prykladi zakhidnoho rehionu Ukrainy): [Gender aspects of employment of university graduates (on the example of the western region of Ukraine)] dys. ... d-ra ped. nauk: 22.00.04., Kyiv: 316 s. [in Ukrainian].
9. Prima R. M. (2022). Kurs lektsii z osvithnoho komponentu «Profesiina mobilnist maibutnoho fakhivtsia pochatkovoї osvity» : metodychni rekomendatsii [Course of lectures on the educational component «Professional mobility of the future primary education specialist»]. Lutsk : 68s. [in Ukrainian].
10. Khorunzha L. A. (2009). Formuvannia intelektualnoi mobilnosti starshoklasnykiv u navchalnomu protsesi zahalnoosvitnoi shkoly: [Formation of intellectual mobility of high school students in the educational process of a comprehensive school] dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04, Kharkiv: 159 s. [in Ukrainian].